

**“ความเป็นอื่น” และการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคมของ
แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกฎหมายในสถานการณ์โควิด-19**
**"Otherness" and the Access of Social Welfare of
Legal Myanmar Migrant Workers under the COVID-19 Situation**

จิราภรณ์ ไพโรถื่อน*

มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000

E-mail: jiraphonp61@nu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสวัสดิการที่แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาถูกกฎหมายได้รับในสถานการณ์โควิด-19 ภายใต้การสร้างความเป็นอื่นของรัฐไทย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในจังหวัดเชียงราย จากผลการวิจัยพบว่า 1) แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกฎหมายในสถานการณ์โควิด-19 ยังเข้าไม่ถึงสวัสดิการที่พึงได้รับจากรัฐบาลไทย อีกทั้งพวกเขายังไม่เข้าใจถึงสิทธิประกันสังคมที่ตนได้ทำไว้ และบางส่วนเลือกที่จะไม่ไปลงทะเบียนเพราะจะต้องสละเวลาหลายวัน 2) ปัญหา อุปสรรคการเข้าถึงการเยียวยาของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกฎหมายในสถานการณ์โควิด-19 เกิดจากความไม่เข้าใจภาษาไทยและสิทธิประโยชน์ที่ตนจะได้รับ และเกิดปัญหาจากนายจ้างที่ส่วนหนึ่งที่ทำให้แรงงานไม่สามารถได้รับสิทธิเยียวยา แต่ส่วนสำคัญคือภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เข้ามาช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติเลย เช่น การให้ความรู้การปฏิบัติตัวช่วงโควิด-19 หรือการเข้ามาให้ข้อมูลหรือเชิญชวนให้ไปขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับการเยียวยา

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ, โควิด-19, การเข้าถึงสวัสดิการสังคม, ความเป็นอื่น, เชียงราย

Abstract

This research has the main objective to study the access of social welfares of legal Myanmar transnational workers, and problems and obstacles they are facing in the COVID-19 pandemic under the building of ‘otherness’ by the Thai state. This research employs a qualitative research approach by interviewing Myanmar migrant workers who are impacted by the COVID-19 in Chiang Rai Province. Research findings

---

* จิราภรณ์ ไพโรถื่อน นิสิตคณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร
ชั้นปีที่ 4

show that 1) legal Myanmar migrant workers do not have access to the welfare they should have received from the Thai government. Migrant workers do not understand their social security rights. Meanwhile, they lack of understanding the rights from social welfares they have paid for, while some denied to register due to time they must sacrifice for. 2) Problems and barriers in accessing remedies for legal Myanmar migrant workers are from the low commands of Thai language, insufficient information with regard to benefits that they should receive. The problems partially include employees who do not support the workers to claim their rights. The most crucial factor is the Thai government and relevant agencies who have not handed helps the workers nearly at all. For example, they did not provide knowledge for workers to prevent themselves from being infected, as well as information encouraging them to register to receive remedies.

Keyword: Transnational migrant worker, COVID- 19, Access of social welfare, Otherness, Chiang Rai

บทนำ

การแพร่ระบาดโควิด-19 ได้ขยายวงกว้างสร้างความเสียหายให้กับทุกกิจกรรมในสังคม ธุรกิจ ห้างร้าน สถานประกอบการ ล้วนได้รับเดือดร้อนกันถ้วนหน้า แรงงานไทย แรงงานข้ามชาติเอง ก็ต้องสูญเสียรายได้ในช่วงนี้ แต่สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างแรงงานสองประเภทนี้คือ การเข้าไม่ถึง บริการหรือการช่วยเหลือจากรัฐเลย มีเสียงสะท้อนจากแรงงานข้ามชาติที่กล่าวด้วยอารมณ์ฉุนเฉียว ว่า “พวกผมไปถามนายว่าทำไมเขาได้ทำงาน แต่พวกเราไม่ได้ทำ เจ้านายก็แค่บอกว่าไม่มีเงินจ้าง พวกผมจึงติดต่อขอเงินประกันสังคมคืน แต่ทางโรงงานบอกว่าต่างดาว เขาไม่ให้” (ชัยยศ ยงค์เจริญชัย, 2563) เสียงสะท้อนทำให้เห็นความเดือดร้อนจากการถูกเลิกจ้าง ขาดรายได้ และการติดต่อ สำนักงานประกันสังคมแต่กลับไม่ได้รับสิทธิในการขอเงินคืน ซึ่งแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาเป็น แรงงานกลุ่มใหญ่ของประเทศที่มีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทยอย่างมาก แต่ต้องเผชิญ ปัญหาหลัก คือ เมื่อถูกเลิกจ้างไม่ได้รับเงินชดเชย และความชัดเจนในส่วนการจัดการแรงงานข้าม ชาติที่รอเข้าประเทศ หลังมาตรการผ่อนคลายเป็นเมื่อเศรษฐกิจฟื้นฟู (ThaiNGO, 2563) หลังจากระ ระบาดในรอบแรกลดลงความต้องการแรงงานจึงเพิ่มขึ้น แต่รัฐบาลไม่ได้มีนโยบายส่งเสริมให้แรงงาน ข้ามชาติเข้าสู่ระบบส่งผลให้มีการลักลอบพาแรงงานเข้ามา และเมื่อเกิดการระบาดในรอบใหม่ ต่อมา แทนที่รัฐบาลจะใช้มาตรการด้านสาธารณสุขแก้ปัญหา แต่กลับตัดสินใจใช้แนวทางกวาดล้าง แรงงานข้ามชาติทำให้เกิดการแพร่ระบาดเป็นวงกว้างมากขึ้น และสิ่งนี้ทำให้เกิดความหวาดกลัวต่อ

นายจ้างและแรงงาน (ตอบโจทย์, 2563) สะท้อนถึงความล้มเหลวของการป้องกันในเชิงนโยบายและการคุ้มครองผู้ย้ายถิ่นอย่างปลอดภัย

นอกจากการใช้มาตรการที่ล้มเหลว ยังมีความคิดและมุมมองของรัฐที่มีผลต่อการปฏิบัติกับแรงงานข้ามชาติตลอดจนอคติของสังคมไทยที่มีต่อแรงงาน ซึ่ง นภาพร อดิวนิชยพงศ์¹ ได้แบ่งไว้อย่างน้อย 3 มุมมอง มุมมองแรกคือ แรงงานข้ามชาติเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ในช่วงการเข้ามาแรก เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงจะมองว่า การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติในจำนวนมาก จะทำให้ประเทศไทยขาดความมั่นคง ต่อมากุมมองที่สอง คือ แรงงานเป็นภัยทางสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนที่มักจะนำเสนอข่าวเชิงลบ ซึ่งสื่อเลือกนำเสนอภาพนี้ออกมาทำให้เป็นภาพตัวแทนของแรงงานข้ามชาติและมุมมองที่สาม คือ ภัยทางด้านสาธารณสุข ในช่วงวิกฤตโควิด-19 มีการนำเสนอข่าวว่าวันนี้คนไทยไม่มีใครติดเชื้อโควิด แต่มีแรงงานข้ามชาติติดเชื้อ การกระทำเช่นนี้ทำให้มองแรงงานข้ามชาติมีความแตกต่างจากเราโดยไม่รู้ตัว อีกทั้งยังผลิตซ้ำว่าแรงงานข้ามชาติเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดภัยทั้งทางด้านความมั่นคงทางสาธารณสุข ดังนั้นสิ่งที่ทำให้แรงงานข้ามชาติได้รับการปฏิบัติหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐมากกว่าแรงงานไทยจึงเกิดจากข้อกำหนดของกฎหมายบางประการที่ทำให้แรงงานไม่สามารถได้รับการคุ้มครองหรือได้รับสิทธิ ตลอดจนทัศนคติหรืออคติของรัฐบาลที่มองแรงงานข้ามชาติ (ภาคีสังคมแรงงานสู้วิกฤตโควิด-19, 2563)

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม ปัญหา และอุปสรรคการเข้าถึงการเยียวยาของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกฎหมายในสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งมุ่งความสนใจศึกษาแรงงานข้ามชาติสัญชาติเมียนมาเนื่องจากเป็นประชากรข้ามชาติที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ (จำนวนแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา 2,482,256 คน ข้อมูลเมื่อ เดือนตุลาคม 2563) และส่วนหนึ่งเกิดจากอคติที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติไทย ซึ่งประเทศไทยนั้นเองก็ต้องการแรงงานจากแรงงานข้ามชาติแต่ทำไมพยายามผลักให้แรงงานข้ามชาติว่าไม่ใช่คนในสังคมไทย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทราบถึงการช่วยเหลือดูแลแรงงานข้ามชาติของรัฐบาลไทยในสถานการณ์โควิด-19
2. ทราบถึงสภาพความยากลำบากในการเข้าถึงสวัสดิการของแรงงานข้ามชาติ
3. ข้อมูลที่ได้สามารถไปสู่การผลักดันการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานข้ามชาติให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียม

---

¹ นภาพร อดิวนิชยพงศ์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แสดงความคิดเห็นในงานเสวนา แรงงานข้ามคุณค่าที่ถูกกลืนในสมรภูมิโควิด-19 เมื่อ 8 พฤษภาคม 2563

นิยามศัพท์เฉพาะ

แรงงานข้ามชาติที่ถูกกฎหมาย คือ กลุ่มคนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อมาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายได้รับอนุญาตทำงานประเทศไทย หรือเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมายตาม MOU และเข้าสู่ระบบประกันสังคม ซึ่งในงานนี้เป็นแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา

ความเป็นอื่น คือ การมองคนอื่นที่ไม่ใช่พวกของตนว่าเป็นคนด้อยค่าหรือศัตรู ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างระบบความคิดผ่านบทเรียนประวัติศาสตร์ที่มีคนไทยเป็นคนเอก มีกลุ่มคนเมียนมาเป็นตัวร้ายและผลจากความรุนแรงเชิงโครงสร้างนโยบายการดำเนินการควบคุมแรงงานข้ามชาติ

การเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม คือ การได้รับสิทธิ ประโยชน์ที่พึงได้จากรัฐบาลเพื่อตอบสนองความต้องการ ความเดือดร้อนขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19 โดยไม่มีข้อจำกัดหรืออุปสรรค

สถานการณ์โควิด-19 คือ การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ซึ่งสร้างผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและกิจกรรมทุกประเภทหยุดชะงัก เนื่องจากไวรัสมีความรุนแรงและแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการในการควบคุมโรค เช่น กักตัวหยุดเชื้อเพื่อชาติ ซึ่งก็ทำให้หลายอาชีพขาดรายได้ ตกงานเป็นจำนวนมาก

กรอบแนวคิด

งานนี้ศึกษาปรากฏการณ์ของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าถึงหลักประกันทางสังคมทั้งที่ได้รับสถานภาพทางกฎหมาย โดยเริ่มจากการศึกษานโยบายการจัดการแรงงานข้ามชาติและการปฏิบัติของรัฐต่อแรงงานข้ามชาติซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้แรงงานข้ามชาติเข้าไม่ถึงสวัสดิการดังกล่าว พบว่าแนวคิดหลักที่ทำให้เห็นถึงปัญหาโดยมีทั้งรัฐ และหน่วยงานอื่น เช่น สถาบันสื่อได้สร้างวาทกรรม “แรงงานต่างด้าว” ขึ้นมาให้กับแรงงานข้ามชาติ วาทกรรมดังกล่าวได้นำไปสู่การสร้างอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานข้ามชาติและผลทำให้เขาเป็นชายขอบของสังคม ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดแนวคิดหลักในงานศึกษานี้อีกแนวคิดหนึ่งก็คือ เรื่องความเป็นอื่น เพราะว่ารัฐไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงสังคมไทยโดยรวมสร้างความเป็นอื่นให้กับแรงงานข้ามชาติในการที่จะได้รับสิทธิหรือหลักประกันทางสังคมเมื่อได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19

ดังนั้น “ความเป็นอื่น” จึงทำให้แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ไม่ได้เข้าถึงสวัสดิการทางสังคม ฉะนั้นจึงศึกษาให้ทราบว่าเมื่อเจอเชื้อหรือกฎเกณฑ์อะไรในการที่กำกับสิทธิหรือให้สิทธิกับแรงงานข้ามชาติในการเข้าถึงทั้งสิทธิและสวัสดิการทางสังคมเมื่อได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 เมื่อแรงงานข้ามชาติไม่ได้รับสิ่งเหล่านี้แล้ว ทำให้เห็นแนวคิดหนึ่งที่เข้ามาคือ แรงงานข้ามชาติเหล่านี้มีการต่อรองในการที่อยู่ภายใต้สถานการณ์ของการถูกเบียดขับให้กลายเป็นคนชายขอบและถูกสร้างความเป็นอื่นในสังคมได้อย่างไร ในขณะที่อยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากหนึ่งในคำถามการวิจัย คือแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกักขังในสถานการณ์โควิด-19 มีการเข้าการคุ้มครองแรงงานและหลักประกันทางสังคมอย่างไร ดังนั้นการทบทวนสิทธิ ผลประโยชน์ของแรงงานข้ามชาติจึงมีความสำคัญอย่างมาก และอีกส่วนหนึ่งเป็นการทบทวนกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องผ่านงานวิจัย เพื่อพยายามชี้ให้เห็นถึงสถานะของแรงงานข้ามชาติในสังคมไทย และเพราะเหตุใดเมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 พวกเขาจึงถูกละเลยจากการให้ความช่วยเหลือของรัฐหรือถูกสร้างภาพให้กลายเป็นอื่นสำหรับการรับรู้ของสังคมไทย การสร้างความเป็นอื่นให้กับแรงงานข้ามชาติผ่านวาทกรรมแรงงานต่างด้าวและวาทกรรมความมั่นคงของชาติทั้งสองปฏิบัติการผ่านสื่อในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐในการควบคุม นำไปสู่การนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ คือการผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์ การปกป้องและเกิดการเอารัดเอาเปรียบไม่ได้รับการแก้ไข แรงงานข้ามชาติยังคงเป็นเหยื่อของความรุนแรงในทุกรูปแบบ (ออมสิน บุญเลิศ, 2552) และพฤกษ์ เถาถวิล (2553) มองว่าคนในสังคมไทยเมื่อพบคนที่มีความแตกต่างจากตน เช่นแรงงานข้ามชาติก็จะมองว่าเข้ามาหาผลประโยชน์จากประเทศ สร้างปัญหาและภาระแก่ประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากความรู้สึกเกลียดกลัวนำมาสู่อคติต่อแรงงาน ทำให้แรงงานถูกกดค่าแรงและสวัสดิการสังคม รวมถึงเรียกร้องให้รัฐมีนโยบายควบคุมแรงงานข้ามชาติอย่างเคร่งครัด และการกีดกันไม่ให้คนเหล่านั้นเข้ามามากเกินไป ซึ่งมีแนวคิดหลักคือ การสร้างความเป็นอื่น และมีแนวคิดรองเป็น อคติชาติพันธุ์ วาทกรรม “แรงงานต่างด้าว” และความเป็นชายขอบ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ บทความ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พระราชกำหนด กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สื่อออนไลน์ เว็บไซต์ข่าว บทความออนไลน์ และคลิปวิดีโอที่เผยแพร่บนเฟซบุ๊ก ยูทูป ซึ่งเกี่ยวกับการเสวนาในหัวข้อปัญหาของแรงงานข้ามชาติที่ประสบในสถานการณ์โควิด-19 คือ การเสวนาออนไลน์ ผ่านระบบ Zoom ที่นำเสนอให้เห็นข้อจำกัด อุปสรรคของการดำเนินมาตรการของรัฐ และเสียงของแรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม และในส่วนสุดท้ายเป็นการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือการสร้างความเป็นอื่น โดยผ่านอคติทางพันธุ์ วาทกรรม “แรงงานต่างด้าว” ความเป็นชายขอบ เพื่อทำให้เห็นถึงบริบทที่ก่อตัวสร้างให้แรงงานข้ามชาติเป็นคนอื่นในสังคมไทย สำหรับการเก็บและรวบรวมข้อมูลนั้น ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกักขังที่ประสบปัญหา อุปสรรคในสถานการณ์โควิด-19 และไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม ซึ่งจะทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาจำนวน 10 กรณีศึกษา ใช้ภาษาไทยในการสัมภาษณ์เนื่องจากแรงงานข้ามชาติสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ มีแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 4 ส่วน 1) ข้อมูลส่วนตัวของแรงงาน

ข้ามชาติ ส่วนนี้ใช้นามสมมติแทนชื่อจริงแรงงานข้ามชาติเพื่อป้องกันความปลอดภัย 2) ลักษณะการทำงานและสิทธิที่ได้ดำเนินการจากการจดทะเบียนแรงงาน 3) การถูกปฏิบัติในฐานะ “คนอื่น” 4) การเข้าถึงและปัญหาในการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคมในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งอยู่ในการช่วยเหลือของศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติจังหวัดเชียงราย และไม่มีกำกัณฑ์ เมื่อได้ข้อมูลมาจะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยประเด็นตามวัตถุประสงค์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1) การเข้าถึงสวัสดิการทางสังคมของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกฎหมายในสถานการณ์โควิด-19 จากการศึกษาพบว่า ช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ารับสิทธิตามประกันสังคม เช่น การรักษาพยาบาล เป็นต้น เมื่อแรงงานเกิดอาการเจ็บป่วยมักจะไปรักษาที่คลินิกหรือซื้อยาตามร้านขายยา จำปา (นามสมมติ)² เล่าให้ฟังว่าทำประกันสังคมมา 14-15 ปี เคยไปใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลเพียง 1 ครั้งเท่านั้น (สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2564) และให้เหตุผลว่า ใช้เวลานาน ยุ่งยาก จึงเลือกที่ตนเองสะดวกมากกว่า ขณะเดียวกันก็มีแรงงานที่ใช้สิทธิเหล่านี้ในการจ่ายค่าพยาบาลแต่พบปัญหาคือการระยะเวลาในการจ่ายเงินคืนใช้เวลาเป็นเดือนหรือมากกว่า 1 เดือน พิกุล (นามสมมติ) เล่าถึงความสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐ “เมื่อก่อนจะมีการเชิญ กรมจัดหางาน ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง มาให้ปรึกษาเรื่องผิดกฎหมาย แบบนี้ทำได้หรือไม่ หรือถ้านายจ้างทำแบบนี้กับเราจะแจ้งความได้หรือไม่ เจ้าหน้าที่ก็ยินดีตอบนะ” (สัมภาษณ์, 26 พฤษภาคม 2564) เล่าต่ออีกว่า เจ้าหน้าที่รัฐดีใจที่ได้รับเชิญมาให้คำแนะนำ และบอกว่าอยู่แต่ออฟฟิศไม่รู้เรื่องอะไรเลย ส่วนใหญ่แรงงานเขาไม่รู้เกี่ยวกับประกันสังคม เช่น ถ้าคลอดแล้วก็มีสิทธิเหมือนคนไทยมันก็เบิกได้ เมื่อก่อนไม่รู้ แต่หลังๆ ส่วนใหญ่รู้กันเพิ่มมากขึ้น

2) ปัญหา อุปสรรคการเข้าถึงการเยียวยาของแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาที่ถูกกฎหมายในสถานการณ์โควิด-19 จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้แรงงานสูญเสียรายได้จากการถูกลดวันทำงานเป็นเวลาหลายเดือนและบางส่วนถูกเลิกจ้าง เนื่องจากไม่สามารถดำเนินกิจการต่อได้ ประกอบกับมาตรการควบคุมดูแลสถานการณ์โควิด-19 จึงทำให้นายจ้างต้องจำนนต่อสถานการณ์เช่นนี้ สำหรับแรงงานที่มีสิทธิประกันสังคม ซึ่งสามารถดำเนินการในการขอเงินคืนได้ แต่กลับพบว่าแรงงานเหล่านี้ตัดสินใจที่จะไม่ไปลงทะเบียนเพื่อขอรับการช่วยเหลือชดเชย เนื่องจากไม่เข้าใจถึงสิทธิของประกันสังคม คิดเพียงว่า เอาไว้รักษาค่าพยาบาลเวลาเจ็บป่วยจะได้มี

---

² จำปา (นามสมมติ) แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา อายุ 38 ปี ประกอบอาชีพลูกจ้างร้านขายของ อาศัยอยู่ประเทศไทยกว่า 20 ปี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2564

ประกันสังคมจ่ายให้ พิภูล³เล่าว่า “ตอนนั้นแรงงานในเชียงรายมี 20,000 กว่าคน แต่ไปลงทะเบียนจริงๆไม่ถึง 5,000 เลยเพราะว่าเขาไม่รู้กันอันนี้แหละปัญหา”

อีกประเด็นคือเรื่องของภาษาในการสื่อสาร เพราะแรงงานบางส่วนไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ เอกสารการลงทะเบียนล้วนแต่เป็นภาษาไทย ทำให้แรงงานมองว่ายุ่งยากซับซ้อนเกินกว่าความเข้าใจ และขณะเดียวกันเมื่อไปดำเนินการขอรับการเยียวยาต้องไปหลายๆ รอบซึ่งเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก จึงทำให้แรงงานส่วนใหญ่ตัดสินใจไม่ลงทะเบียนรับเงินเยียวยา จำปา(นามสมมติ) กล่าวว่า “ช่วงโควิด-19 ไม่ได้ไปแจ้ง เพราะคิดว่าประกันสังคมเงินไม่พอหรือเปล่า เพราะเห็นคนที่ไม่แจ้งได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ไม่ซีเรียส ไม่ได้ก็ไม่เป็นอะไร คนที่เดือดร้อนมีเยอะกว่าเลยไม่ไป” ความเห็นจากแรงงานที่ถูกลดเงินเดือน ในสถานการณ์ปกติได้เงินเดือน 9,000 บาท แต่ช่วงโควิด-19 เหลือ 6,000 บาท แรงงานเข้าใจนายจ้างว่าไม่มีให้ และทำให้ช่วงนี้เขาต้องเพิ่มหน้าที่ในการทำงาน รวมถึงมีการพูดคุยตกลงกับนายจ้างเรื่องการส่งเงินประกันสังคมจากเดิมที่นายจ้างต้องจ่ายร่วมด้วย แต่ด้วยสถานการณ์เช่นนี้แรงงานจึงต้องรับผิดชอบจ่ายเองทั้งหมด ซึ่งเป็นข้อต้องการระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างก็ยินดีกันทั้งสองฝ่าย

พิภูลยังพูดถึงอุปสรรคการไม่ได้รับการเยียวยาส่วนหนึ่งก็มาจากนายจ้าง เพราะนายจ้างไม่ค่อยรู้เรื่องเอกสาร ไม่ไปขึ้นทะเบียนให้ ส่วนตัวพิภูลเองทำได้แค่แนะนำเพื่อนแรงงานด้วยกันว่าต้องเตรียมสิ่งใดบ้าง แล้วก็บอกให้นายจ้างพาไป บางคนเขาก็ไม่ไป ไม่รู้เรื่อง แรงงานมีค่าใช้จ่ายมากการระบาดรอบแรกสถานการณ์ดีขึ้นกำลังจะเริ่มเก็บเงินได้ก็ถึงเวลาต้องต่อบัตรใหม่ เสียเงินอีกพอมารอบสอง รอบสามก็ได้หยุดงานอีก เมื่อแรงงานข้ามชาติได้รับความเดือดร้อนทางหน่วยงานรัฐได้เข้ามาให้การช่วยเหลือ คือ การแจกหน้ากากอนามัย และแอลกอฮอล์สำหรับฆ่าเชื้อ ซึ่งมีการแจกมาตั้งแต่การระบาดในรอบแรก การแจกนี้ก็ไม่ได้ทั่วถึงแรงงานทั้งหมด ด้านพิภูล(นามสมมติ) เล่าว่า “รัฐบาลไทยเขาไม่ค่อยช่วยแรงงานข้ามชาติเรื่องหน้ากากกับเจลล้างมือไม่เข้ามาเลย ไม่เข้ามาช่วยเลย รัฐบาลไทยไม่เคยช่วยอะไร”

ดังนั้นเมื่อแรงงานที่ถูกเลิกจ้าง ไม่มีงานขาดรายได้ ก็ต้องอยู่แต่บ้านเฉยๆ ให้คนอื่นช่วยหางานให้ แต่สถานการณ์แบบนี้การหางานก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย จากการก่อตั้งศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติจังหวัดเชียงรายที่จัดตั้งเพื่อช่วยเหลือดูแลแรงงานข้ามชาติที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้แรงงานกลุ่มที่ถูกเลิกจ้างได้รับการช่วยเหลือเป็นข่าวสาร ปรึกษา ป้องกัน ไข้ น้ำมันเกลือ สิ่งของเหล่านี้ช่วยให้มีกินมีใช้อยู่ได้ 10 กว่าวัน นับว่าเวลาที่ค่อนข้างเร็ว โดยศูนย์นี้จะทำการล่ำรายชื่อผู้ที่เดือดร้อนจริงและมาคัดเลือกอีกรอบเพื่อให้เพียงพอต่อสิ่งของที่มี

---

³ พิภูล (นามสมมติ) แรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา อายุ 28 ปี อาชีพพนักงานรักษาความปลอดภัยโรงแรม อาศัยอยู่ประเทศไทยมาประมาณ 9 ปี

การตัดสินใจในการไม่ไปลงทะเบียนเพื่อขอรับการเยียวยาสะท้อนให้เห็นว่า แรงงานข้ามชาติยังขาดความเข้าใจในสิทธิประกันสังคมของตนเองหรือความยุ่งยากก็เป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขาเพิกเฉยต่อสิทธิ จำปา(นามสมมติ) กล่าวว่า “เอกสารก็แก้แล้วแก้อีก จนไม่รู้จะแก้ตรงไหน ทำไมถึงผ่านยากจัง แต่พอใช้นายหน้าทั้งที่เอกสารเหมือนเดิมเอกสารกลับผ่านได้ง่าย” แสดงให้เห็นว่าเกิดความสับสน และการเลือกปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติ รวมถึงการที่ไม่ได้รับการเยียวยาส่วนหนึ่งมาจากนายจ้างเพราะยังขาดความรู้เกี่ยวกับเรื่องเอกสารทำให้แรงงานไม่สามารถที่จะไปขึ้นทะเบียนได้และจากข้างต้นที่กล่าวไปว่าหน่วยงานรัฐไทยเข้ามาแจกหน้ากากอนามัยกับเจลแอลกอฮอล์เท่านั้น ไม่ได้มีการช่วยเหลือด้านอื่นเลยทั้งที่แรงงานข้ามชาติก็เดือดร้อนไม่แพ้แรงงานไทยหรือคนไทยเลย สิ่งนี้ทำให้เห็นว่ารัฐไทยพยายามมองข้ามปัญหา ความทุกข์ของพวกเขา ทั้งที่แรงงานข้ามชาติก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยจากการสะท้อนของอาสาสมัครแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมาทั้งสองผู้ซึ่งคอยประสานงานและให้การช่วยเหลือเพื่อนๆ แรงงานข้ามชาติ ได้แสดงความเห็นถึงปัญหาที่ตนพบและเพื่อนแรงงานข้ามชาติประสบ จึงได้นำสองเสียงสะท้อนนี้มาเป็นตัวแทนหลักกล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคที่แรงงานข้ามชาติได้เผชิญ

สรุปและอภิปรายผล

หน่วยงานของรัฐไทยได้เข้าช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์การป้องกันตนเองในสถานการณ์โควิด-19 แต่ไม่ได้มีการเข้ามาให้ความรู้เรื่องการปฏิบัติตัวและการป้องกันตนเอง นอกจากนี้รวมถึงการให้ความเข้าใจเรื่องสิทธิประกันสังคม หรือเข้ามาช่วยดำเนินการเรื่องการขอรับการเยียวยาจากรัฐซึ่งสอดคล้องกับงานของศิริพร สัจจามันท์ (2558) ที่อธิบายถึงอุปสรรคของแรงงานข้ามชาติว่าถึงแม้แรงงานจะเข้ามาถูกกฎหมายมีกฎหมายดูแลแต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สอดคล้องตามกฎหมายในเรื่องสวัสดิการและสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับ อมรรณ ศรีชูเปี่ยม (2550) ได้กล่าวว่า แรงงานไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างครบคลุมแม้ว่าจะมีกฎหมายคุ้มครองแรงงาน แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 แรงงานข้ามชาติถูกปฏิบัติเช่นนี้มาตลอด เมื่อเกิดการระบาดตั้งแต่ระลอกแรกจนการระบาดระลอกสาม แรงงานข้ามชาติก็ยังไม่สามารถจะใช้สิทธิที่มีของตนเองได้อย่างเต็มที่ อันเนื่องมาจากรัฐบาลไทยจะต้องดูแล แก้ไขปัญหาของคนไทยก่อน ดังงานของพิทักษ์ ไปเร็วและพิทักษ์ศิริวงศ์ (2556) ว่า การสร้างวาทกรรมความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาตินั้นจะทำให้เกิดการกำหนดกฎเกณฑ์ซีดเส้น การปฏิบัติต่อกัน ความหวงแหนแผ่นดิน ทำให้รัฐแสดงออกถึงการบริการแก่แรงงานที่ไม่มีความเท่าเทียมและทั่วถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ ความเป็นอื่นจึงนำไปสู่ความรุนแรงจะเห็นได้จากงาน วราภรณ์ มนต์ไทรเวศย์ (2550) ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาจากฝีมือคนไทยเนื่องจากการฝังรากลึกของความคิดทางประวัติศาสตร์ว่า พม่าเป็นตัวร้าย ไทยเป็นตัวเอก สิ่งเหล่านี้จึงทำให้แรงงานข้ามชาติเป็นเหยื่อในทุกสถานการณ์ ดังเช่นในช่วงการประกาศหยุดผู้ติดเชื้อ ว่าวันที่

ไม่มีคนไทยติดเชื่อแต่มีแรงงานข้ามชาติติด กระทำเช่นนี้แสดงถึงการพยายามผลักไม่มีเป็นคนในสังคมไทย และขณะเดียวกันแรงงานข้ามชาติกลุ่มที่เข้าใจถึงสิทธิประกันสังคมว่าในสถานการณ์เช่นนี้ตนมีสิทธิที่จะได้รับซึ่งกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่ถูกปลดเดือนแต่ยังได้ทำงานอยู่ ปฏิเสธที่จะรับเรื่องด้วยไม่อยากเสียเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง พวกเขาไม่เสียตายนอเพียงแค่นายจ้างยังจ่ายเงินทุกๆเดือนเช่นนี้ต่อไปแม้จะน้อยกว่าปกติ

ดังนั้น ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติจังหวัดเชียงรายจึงเป็นแหล่งช่วยเหลือพึ่งพิงแก่กลุ่มแรงงานข้ามชาติ หากไม่มีศูนย์นี้ก็ยากลำบากไม่ออกเลยว่าแรงงานที่ถูกเลิกจ้างและยังไม่ได้รับเงินชดเชยจะมีการดำรงชีวิตอย่างไร หน่วยงานรัฐควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้ใกล้ชิดกว่านี้ เปลี่ยนมุมมองและทัศนคติในการมองแรงงานข้ามชาติ ว่าพวกเขาก็เป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทย ที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการจัดหางาน. (2563). สถิติจำนวนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือที่วราชอาณาจักร
ประเดือน ตุลาคม 2563. สืบค้นจาก <https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alienth/427e1252b1e7717c9a0d99db53184a9e.pdf>
- ชัยยศ ยงค์เจริญชัย. (2563). โควิด-19 : แรงงานข้ามชาติถูกกฎหมายกับความยากลำบากในการ
เข้าถึงสวัสดิการรัฐ. สืบค้น จาก <https://www.bbc.com/thai/52407804>
- ตอบโจทย์. (2563). คู่มือ "แรงงานข้ามชาติ" หยุกระบาด "โควิด-19" [Video File]. สืบค้นจาก
<https://www.youtube.com/watch?v=oi2UsgDOtU&t=1s>
- นภาพร อติวานิชยพงศ์. (2563). แรงงานข้ามคุณค่าที่ถูกลืมน ในสมรภูมิโควิด-19 [Video File].
สืบค้นจาก <https://bit.ly/3jqhyG4>
- พฤกษ์ เถาถวิล. (2553). นโยบายการจัดการแรงงานข้ามชาติของไทย: จากความเกลียดกลัวคน
ต่างชาติถึง(เหนือกว่า)สิทธิมนุษยชน. *วารสารสังคมกลุ่มน้ำโขง*, 6(3), 1-27.
- พิทักษ์ ไปเร็ว และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). วาทกรรมการสร้างความเป็นอื่นของแรงงานข้ามชาติใน
ประเทศไทยฐานะพลเมืองของโลก. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
6(3), 617-635.
- ภาคีสังคมแรงงานสู้วิกฤตโควิด-19. (2563). เสวนา แรงงานข้ามชาติคุณค่าที่ถูกลืมน ในสมรภูมิโควิด-
19 [Video File]. สืบค้นจาก <https://bit.ly/2OimEGK>
- ออมสิน บุญเลิศ. (2552). วาทกรรมว่าด้วย “คนต่างด้าว” กับการกลายเป็น “คนอื่น” ของ ชาวไท
ใหญ่พลัดถิ่น. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 21(2), 103-138.
- ศิริพร สัจจามันท์. (2558). การคุ้มครองแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย: กรณีศึกษาจังหวัดนนทบุรี.

วารสารสุขุโขทัยธรรมมาธิราช. 28(2), 139-154.

วารสารณั มนต์ไทรเวศย์. (2550). รายงานต่างด้าวในภาคประมงกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม.

วารสารรวมบทความทางวิชาการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 12(2), 281-305.

อมรรวรรณ ศรีชูเปี่ยม. (2550). รัฐไทยกับการนำนโยบายแรงงานต่างด้าวไปปฏิบัติ : ศึกษากรณี

แรงงานประมง จังหวัดสมุทรสาคร (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ThaiNGO. (2563). เครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ ชื่นนโยบายรัฐคุมโควิด-19 กระทบ

แรงงานข้ามชาติอย่างรุนแรง. สืบค้นจาก <https://bit.ly/3A9qXHH>

บุคคลานุกรม

จำปา(นามสมมติ). (26 พฤษภาคม 2564). สัมภาษณ์ อาสาสมัครแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา

พิกุล(นามสมมติ). (28 พฤษภาคม 2564). สัมภาษณ์ อาสาสมัครแรงงานข้ามชาติชาวเมียนมา